

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 1

*Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
“Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті:
інтеграція, творчість, інновації”
м. Київ, МАУП, 22 травня 2009 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

Редакційна колегія:

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор

Туриніна О. Л., канд. психол. наук, проф. — відповідальний редактор

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП «Видавничий
О-72 дім «Персонал», 2010 —

Вип. 1 : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: інтеграція, творчість, інновації”, м. Київ, МАУП, 22 трав. 2009 р. / редкол. : М. Ф. Головатий (голов. ред.), О. Л. Туриніна (відп. ред.). — 244 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ ст.: інтеграція, творчість, інновації”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Україні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

ЗМІСТ

Болотська О. А. Сучасні аспекти формування жінки-лідера	5	Мартинюк Н. С. Развитие творческого потенциала личности преподавателя в условиях интегративных процессов в образовании	81
Якібчук М. І. Роль профспілок у розбудові української національної освіти у ХХ ст.	9	Листопад О. В. Авторські школи як засіб запровадження освітніх інновацій	84
Сурмин Ю. П. Революція в освіті: сутність, проблеми реалізації та наслідки	15	Артёмцев О. В. Мобільність в освіті Європейського Союзу: пошуки, перспективи, проблеми	88
Головатий М. Ф. Українська освіта в умовах соціальних трансформацій: проблема вибору моделі і векторів розвитку	31	Касьянова С. П. Системність пріоритетів національної освіти перед викликами глобалізації	94
Баєва О. В. Детермінанти конкурентоспроможності вищих навчальних закладів недержавної форми власності в умовах системної кризи	35	Соколовська К. М. Роль українознавчих дисциплін у підготовці нової генерації управлінців	99
Чернуха Н. М., Чернуха Г. С. Виховання толерантності в процесі підготовки фахівців у сучасних соціокультурних умовах	39	Домбровська Л. Ф. Модернізаційні процеси в галузі вищої освіти — важливий чинник державотворення в Україні (з досвіду викладання історичних дисциплін)	102
Міхатуліна О. М. Інноваційні форми навчання в системі вищої юридичної освіти	43	Львовичкіна А. М. Інноваційні методи викладання дисциплін екологічного циклу	105
Беспала Н. О. Освіта і система оподаткування в Україні ...	48	Романовська Л. І. Організація культурного дозвілля школярів як пріоритетний напрям роботи дитячих громадських об'єднань	112
Лазоренко Л. В. Способи підвищення ефективності викладання бізнес-дисциплін	56	Мазур Т. С. Використання модульного середовища під час вивчення англійської мови у ВНЗ	118
Науменко Т. Умови і напрями інформатизації дошкільної освіти	62	Виноградна В. О. Стереотипи мовної поведінки сучасної молоді	120
Руденко Л. С. Проблема впливу соціокультурного середовища на процес становлення особистості в українській педагогічній спадщині	66	Роменкова О. П., Чернуха Г. С. Формування соціокультурної компетенції учнівської молоді	123
Сніцар І. В. Удосконалення змісту навчального матеріалу з англійської мови	69	Глушко Л. О. Гендерна ідентичність школярів	126
Домніч В. Г. Інтеграційна реформа вищої освіти у європейському просторі	71	Кругляк М. С. Особливості виховної роботи в сучасних соціокультурних умовах	132
Найдьонов І. М. Інтерактивне навчання в системі підготовки менеджера	77	Пантюхін В. О., Чернуха Г. С. Стандартизація та перспективи розвитку вищої освіти в Україні	136

СТЕРЕОТИПИ МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 1, 2010, 120–122

Стереотипність як одна з визначальних ознак мовної поведінки різних етносів є водночас підґрунтям, яке уможливорює стабільність мовного етикету кожного народу як системи, що обов'язково зберігає мовноповедінковий інваріант, реалізований через множинність конкретних індивідуальних виявів. Гарантом забезпечення цього інваріанта є передусім наявність певної “межі варіативності” [8] на певному історичному зрізі, який забезпечує системний характер одиниць мовного вираження етикету. На практиці існування цієї межі, з одного боку, встановлюється своєрідною “попередньою цензурою колективу” [3]. Цей фактор, власне, “гарантує прискорення в традиції лише тих форм і зразків, які функціонально придатні для певного колективу” [3], завдяки чому індивідуальні мовноповедінкові вияви не можуть порушити структуру цього інваріантного ядра. Таким чином, формується стереотипна ментальна модель мовного етикету, який залежить від тріади “етнос — мова — культура”.

Зауважмо, що “стереотип” як наукове поняття і об'єкт наукових вивчень належить до активно вживаних і досліджуваних у сучасних мовознавчих працях, зокрема в семасіології, лінгвостилістиці, і передусім у тих, які межують з іншими науками — етнографією, етнологією, етнопсихологією, і присвячені вивченню етнолінгвістичної системи національної мови, з'ясуванню етномовного бачення світу, опису обрядів і ритуалів, аналізу

психоповедінкових архетипів [1; 2; 4; 5]. З огляду на це поняття “стереотип” набуває різного змісту і функцій залежно від сфери наукового використання.

У контексті досліджень мовної картини світу, на думку В. Телії, “стереотипи, або еталони, — є тією зв'язною ланкою, яка поєднує сприйняття, мислення і мову. Вони становлять свого роду константи мовної картини світу, оскільки через ці імена в концептуальну картину світу вплітається те побутове уявлення про світ, яке зафіксовано цією мовою” [10].

У психології це поняття означає “стійке, емоційне за своєю природою психічне утворення, яке в спрощеній формі відображає деякий достатньо складний факт дійсності” [2].

В етнолінгвістиці поняття “стереотип”, зокрема, застосовується для опису традиційних словесних виразів і образів [1].

Цілком виправдане й умотивоване, на наш погляд, є застосування цієї категорії для з'ясування типології національної мовної поведінки як у синхронії, так і в діяхронії. Поняття “стереотип” в аспекті таких досліджень має кілька основних значень: 1) усталеність одиниць мовного вираження різних етикетних ситуацій, а отже, типологічність їх уживання з можливим індивідуальним варіюванням; 2) певний поведінковий конструкт, поведінкова система, властива якомусь соціальному, професійному угрупованню, окремому мовцю чи нації

загалом, інакше кажучи, сформоване уявлення щодо нормативності поведінки осіб, а отже, певна ментальна поведінкова модель, яка вважається оптимальною з огляду на національні традиції; 3) типова, узвичаєна форма реальної мовної поведінки індивіда, певного колективу, яким властива повторюваність і закономірність уживання певних мовноетикетних одиниць.

Мовноетикетні стереотипи, які здебільшого асоціюються лише з набором узвичаєних для певного народу варіантів етикетних одиниць, що реалізуються відповідно до комунікативних умов, визначаються як “стійкі форми поведінки, які регулярно повторюються у вигляді певних зразків. Поведінка людини визначається тими нормами, які вироблені та прийнятні в суспільстві, тобто в багатьох відношеннях вона стандартна” [7]. Отже, поведінка людини мовноетикетна, зокрема типізована, що виявляється в певних схемах, стандартах, і це уможливорює її уніфікацію. Все це породжує систему соціальних кодів (програм) поведінки, яка внаслідок повторюваності переростає в традицію. Мовноетикетні стереотипи здатні, однак, частково модифікуватися в ході історичного розвитку. Таким чином, система мовноетикетних стереотипів завжди представляє об’єднання ядерної, інваріантної частини й динамічної, завдяки якій змінюється традиційна частина. Співвідношення стабільних і змінних варіантів на певному історичному відтинкові української мови, зрозуміло, є різним. Варто враховувати й те, що поява нових варіантів не завжди є позитивною для системи традиційного мовного етикету. Іноді, навпаки, вона може мати руйнівну силу і спричинити її деформування, позаяк не узгоджується з усталеними національними стереотипами і не відповідає моральним засадам.

Динаміка змін найвиразніше простежується, як стверджують спо-

стереження, в мовленні молоді, яка є найгнучкішим “віковим угрупованням з-поміж інших за ймовірністю і здатністю створення нових мовноповедінкових стереотипів. “Готовність” до можливих змін у мовній поведінці значною мірою пояснюється віковими особливостями психіки (це, зокрема, “максималізм”, емоційна нестійкість і підвищена збудливість, нерідко незавершеність формування системи психологічного самоконтролю, сублімованість сексуальної енергії в енергію агресії, підвищена навіюваність і схильність до емоційного підпорядкування” [2]. Почасти відмінність мовноетикетної поведінки молоді зумовлена: 1) усвідомленим ігноруванням традицій (своєрідний протест–заперечення усталеного); 2) необізнаністю з національними традиціями. А отже, формування нових стереотипних одиниць є закономірним результатом дії згаданих чинників. За певних умов це може спричинити формування своєрідної мовноповедінкової системи.

Особливо актуальним із огляду на це є вивчення відображення в мовленні молоді колективно сформованих ментальних стереотипів та реалізації індивідуальних концептосистем. З іншого боку, не менш важливе дослідження “концептуальної системи певних угруповань людей — носіїв однієї мови, об’єднаних територіально, за різними ознаками та психічними властивостями (освітою, професією, статтю, ерудованістю, темпераментом)”, яка утворює узуальну картину [9].

Література

1. *Байбури А. К.* Ритуал в традиционной культуре. — СПб.: Наука, 1993. — 270 с.
2. *Боронин А. С.* Этническая психология. — К.: Тандем, 2000. — 264 с.
3. *Богатырев П. Г., Якобсон Р.* Фольклор как особая форма творчества // Богатырев П. Г. Вопросы теории народного искусства. — М., 1971.

4. *Этнические* стереотипы мужского и женского поведения / Отв. ред. А. К. Байбурин, И. С. Кон. — СПб.: Наука, 1991. — 319 с.
5. *Этнические* стереотипы поведения / Под ред. А. К. Байбурина. — Л.: Наука, 1985. — 325 с.
6. *Кожина М. Н.* Стиль и жанр: их вариативность, историческая изменчивость и соотношение // Ополе. — 1996. — Вып. VII. — С. 5–36.
7. *Мирошук О. М.* Про найуживаніші форми мовного етикету // Культура мови. — К., 1987. — Вип. 33. — С. 79–82.
8. *Раевский Д. С.* Модель мира скифской культуры. — М.: Наука, 1985. — 256 с.
9. *Селіванова О. О.* Актуальні напрями сучасної лінгвістики. — К.: Фітосоціоцентр, 1999. — 147 с.
10. *Телия В. Н.* Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. — М.: Наука, 1986.